

СРПСКА ЕТИМОЛОГИЈА У ИШЧЕКИВАЊУ ДИГИТАЛНЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ЛЕКСИКОГРАФСKE БАЗЕ – ПРИМЕР ГРЕЦИЗАМА У ЈАБЛАНИЦИ¹

У раду се разматра корпус од педесетак грецизама садржаних у *Речнику говора јабланичког краја* (РГЈК) тако што се они, изложени азбучним редом, пореде са одговарајућим стандардним и дијалекатским грецизмима, уз осврт на њихов третман у етимолошкој литератури – уколико су тамо регистровани. Поједине речи се према прилици тумаче, а по потреби коментаришу и пореде са потпуним или делимичним панданима у околним говорима, те се на крају сумирају новине које оне доносе на плану етимологије, семантике, творбе. При том се потенцира потреба за бржим окончањем рада на недавно започетој дигиталној бази српских народних говора (која је тренутно у стагнацији), јер се једино тако може имати поуздан увид у свеобухватну лексичку мрежу, укључујући и нама занимљиве грецизме.

Кључне речи: српски језик, дијалекатска лексика, семантика, етимологија, грецизам.

0. Током последњих деценија сведоци смо богате „жетве“ дијалекатских речника са готово читавог терена српског језика. Потреба да се ти речници саберу у јединствени корпус, како би њихов садржај – пре свега лексичко благо – био доступан за збирна и компаративна истраживања, увелико је препозната, између осталог и зато што обиље лексичке грађе коју они доносе од пре десет година улази у састав *Етимолошког речника српског језика* (ЕРСЈ). Управо због те чињенице, овај се речник одликује изузетно исцрпном дијалекатском документованошћу. Међутим, ту се отворио нови проблем савладавања све обимнијег а расутог материјала. Стога аутори ЕРСЈ решење виде у дигиталној лексикографској бази, чијем формирању се у овом пројектном периоду приступило у оквиру ИИИ пројекта (в. нап. 1). – мада њена реализација тренутно, нажалост, стагнира. Док се планирана база не заврши, као једини могући начин рада на етимологизацији дијалекатске лексике преостаје класичан пут, израда

¹ Чланак је резултат рада на лингвистичком потпројекту ИИИ пројекта „Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије“, који под бр. 47016 у целости финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, као и на пројекту бр. 651–03–1251/2012–09/09 „Дијалекатска лексика српског и словеначког језика – компаративни аспект / Narečna leksika srbskega in slovenskega jezika – komparativni aspekt“, реализованом у оквиру билатералне сарадње Србије и Словеније, 2012–2013. године.

специјализованих студија посвећених одређеним – пре свега генетским, али и тематским, творбеним итд. – сегментима лексике.

1. У оквиру истраживања грецизама у српским народним говорима (они су већ подробно размотрени на северном терену, у *Речнику српских говора Војводине* – РСГВ – и упоређени са корпусом грецизама у стандардном српском језику), у овом раду се анализирају специфичности грецизама посведочених у *Речнику говора јабланичког краја* (РГЈК). Избор је на овај речник пао због његове укупне солидности и исцрпности (460 страница) комбиноване са диференцијалним профилем,² а нарочито због позиције говора који описује (в. закључак о грецизмима у РСГВ, Влајић-Поповић 2011: 213).

1.2. За ову прилику није примерена класификација понуђена у приказу грецизама у РСГВ, него се као адекватније решење указао интегрални попис (диференцијалним карактером већ суженог инвентара), са дискусијом у сваком појединачном случају, да би на крају дошао осврт на типове проблема (дешава се да једна реч илуструје више елемената дистинктивности јабланичких грецизама). Поређење са ситуацијом у појединим – у перспективи и свим осталим – говорима биће могуће када се они, сваки понаособ, такође подвргну оваквој тј. сличној анализи (види напомену о неуниверзалности класификације односно нужности да се она прилагођава сваком речнику, Влајић-Поповић 2011: 213). Свеобухватну анализу омогућиће тек комплетан корпус, обједињен у електронској лексикографској бази српских народних говора.

1.3. За значајније семантичке помаке у пратећој дискусији користи се термин секундарна семантичка адаптација (ССА), којим се у теорији језика у контакту описује промена значења до које долази код позајмљенице након преузимања из језика даваоца у језик прималац (в. детаљније ЂИРОВИЋ 65–66). У принципу су те појаве еволуције значења специфичне за српски језик, без паралела у другим балканским језицима³ – такав је случај, са једним изузетком, и са десетак примера описаних у ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ 1996: 110 ff.

2. Укупно 50 основних речи грчког порекла забележено је у РГЈК (још пар десетина изведеница, баналних или битних, смештено је у оквир истог или подређеног параграфа).⁴ Њих 28 користе се и у стандардном, књижев-

² Диференцијалност РГЈК огледа се у четири категорије, дефинисане у уводу објашњењем да он садржи „само оне лексеме које се у фонетском, морфолошком, структуралном и семантичком погледу разликују од стандардног језика“ (в. РГЈК XXXVII).

³ Помно праћење таквих помака у оквиру читавог балканског језичког савеза представља задатак за себе, што превазилази оквире овог рада.

⁴ Применом критерија диференцијалности речника дошло се до ограниченог броја од педесетак грецизама у Јабланици (не рачунајући ту именске деминутиве нити префигиране варијанте глагола), што је мало чак и у односу на минималан број од око 200 грецизама у

ном српском језику (не увек у облику који имају у Јабланици, нпр. *думељ*, *тамбис*; *артија*, *иљадо*; *липчем*, *меришем*). Преостале 22 познате су из других народних говора – већина у истом облику и значењу (*велија*, *вунија*, *комин*, *кромид*, *кукла*, *лито*, *мустаће*, *оратим*, *тривон*, *тугла*, *ћилер*, *цивун*), а неке са мањим или већим творбеним и/ли семантичким одступањима, ретко и фонетским. У оквиру уазбученог пописа, посебно се разматрају речи код којих се уочава одређена новина у односу на оно што доносе класични етимолошки извори који се баве грецизмима: VASMER, Поповић, Скок, а за речи на слово *a-* и ЕРСЈ – уколико они дотичну реч региструју, на било који начин. За оне који досад нису – уопште или бар не коректно – етимологисани, понудиће се – или прецизирати – етимон. Само код таквих, на неки начин спорних речи, контролно се – у одсуству свеобухватих података који се очекују од будуће базе – упућује на четири референтна речника оближњих говора: Врања, Лесковца, Пирота, Тимока (Златановић, Митровић, Живковић, Јакшић). Балканске паралеле се у принципу не наводе, осим као аргумент у етимолошкој дискусији (када се реферише на одговарајуће бугарске и/ли македонске речнике). И техничка напомена: речи које у крајњој линији припадају књижевном језику маркиране су ромбоидним знаком [♦] испред одреднице. Знак [■] указује на крај цитата из РГЈК и почетак етимолошког прегледа, за којим некад следи дискусија. Необележени остају дијалекатски грецизми, за које се подразумева да су посведочени и другде у ји. Србији – у супротном, дају се, према прилици, паралеле из (неког од) четири референтна речника, што сигнализира знак [‡] у самом тексту.

2.1. ***амин** m. (прилошка употреба) у *добар амин* ‘у добром расположењу’. ■ Од гр. ἀμίν, VASMER 43; Поповић 1953: 203; Скок 1: 34–35 – сви без овог значења; ЕРСЈ 1: 150–151 нема баш ову нијансу него ‘(добар) час, тренутак’ из Сокобање.

2.2. ***ангрмóљ(и)** m. (pl.) ‘рита, дроњак’. ■ Можда од гр. χονδρόμαλλον ‘груба, нечешљана вуна’ – шира дискусија у ЕРСЈ 1: 164 (са управо овим обликом и значењем); другачије VASMER 44 и Скок 1: 42; Поповић нема.

2.3. **áран**, *-рна*, *-рно* adj. ‘пун доброте, добар, добростив’ + *áрно*¹ n. ‘добро дело, добротинство’ + *áрно*² adv. ‘с пуно доброте, у слози, срећно’ + *арноћа* f. ‘доброта, благод, племенитост’. ■ Придев на *-ьпъ*, од *(x)ар* < нгр. χάρη, χάρις ‘дивота, љубазност’; VASMER 63 s.v. *harъ* нема ово него само *харно* ‘лепо’ из ЦГ; Поповић 1953: 203–204 s.v. *arit[i]* нема ово; Скок 1: 655 s.v. *hâr* нема ово; ЕРСЈ 1: 185 s.v. *аран* има придев одасвуд (ји. Србија, Горње Цапарде, НП БиХ, Банија), именице из Врања, прилог са другом нијансом значења ‘добро, лепо, ваљано, јако, снажно’ (Призрен, Лесковац, Пирот, Лужница).

стандардном језику, а нарочито према максималном од преко хиљаду који укључује све оне регистроване у досад проученим народним говорима (за ову аритметику в. Влалитић-Поповић 2009: 386–387, нап. 23).

2.3.1. *арлија* m. ‘који је пун доброте, добростив’, adv. ‘са срећом, на срећу’. ■ У крајњој линији од нгр. χάρη, χάρις (в. § 2.3.), додавањем тур. суфикса за радне именице *-лија*, независно од придева *аран*; ЕРСЈ 1: 185 s.v. *аран* нема.

2.3.2. *оарним* pf. ‘постанем добар, ваљан, поштен, честит’ + *преарним* pf. ир. ‘настојим да нешто (обично беспотребно) превише добро урадим, кажем и сл.’ ■ У крајњој линији од нгр. χάρη, χάρις (в. § 2.3.), као локални деадјектив од *аран*; ЕРСЈ 1: 185 s.v. *аран* од глагола доноси само *пре-* (Врање, Лесковац).

2.4. **арайџос* adv. (*ти, му, га*) било ‘не било га, цаба га било’. ■ Од гр. ἄρατος ‘проклет’, VASMER 46; Поповић 1953: 221 s.v. *ратосиљати се*; Скок 1: 54; ЕРСЈ 1: 188 врло слично: ‘проклет био, ђаво да га носи’ итд.

2.5. **арџија* f. ‘хартија, папир’ + дем. *арџишка* > дем. *арџиче* + *ратија*, *ратијетина*, *ратишка* 1) дем.; 2) ‘папирна новчаница’. ■ Од сргр. χαρτίον, нгр. харті, VASMER 63; Поповић нема; Скок 1: 42; осим губљења иницијалног х- (типичног за ји. Србију), за метатезу иницијалног *ар-* / *ра-* уп. *ратија* Пирот (Живковић).

2.6. *велија* f. ‘кришка, парче’ (уп. *вилија*, *фелија*, *филија*) + *величе*, *величенце*. ■ Од нгр. φελλί (< ὀφέλλιον < лат. *offella*), тако VASMER 59; Поповић 1953: 208 s.v. *филија* (такође *вилија*, *велија* са разних страна); Скок 2: 560–561 s.v. *орлјаца*.

2.7. *вунџа* f. ‘левак, уп. *фунија*’ + *вунџиче* n. ■ Од нгр. χωνίον, Поповић 1953: 210; VASMER и Скок немају. За ССА у ‘долина, клисура’ в. VLALIC-ROVOCIĆ 1996: 114.

2.8. *вурња* f. ‘пећ за печење хлеба, уп. *фурња*’. ■ Од нгр. φουρνιά ‘пећ (хлеба, дрва)’. VASMER и Скок немају (в. следећу напомену), а Поповић 1953: 209 као предлогак даје нгр. φούρνος, дијал. φούρνα, мада је свестан фонетских препрека да гр. дијал. фемининум φούρνα директно да срп. дијал. *фурња* / *вурња*. Пре свега, ову реч треба разликовати од њеног синонима истог крајњег порекла, књиж. *фуруна*,⁵ а затим се одредити према завршетку *-ња* односно питању његовог домаћег или изворно грчког порекла. У разматрање морају ући и (тренутно расположиве) потврде из суседних тј. оближњих говора, нпр. † *вурња* ‘пећ за хлеб; пекара’, *вурњак* ‘хлеб печен у пећи (а не у црепњи, који се зове црепњак)’ Пирот (Живковић); *вурња* / *фурња* ‘пећ’: Имам л е б а д е в е т в у р њ е Лесковац (Митровић); *Фурњиште* место у Лукарцу где је до 1912. била пекара за турску војску;

⁵ Фонетика тог облика пре указује на тур. *furun* као на непосредни предлогак – тако Скок 1: 538 (очито имајући у виду *-у-* у другом слогу), него на директни грцизам, од φούρνος односно нгр. φούρνα – тако VASMER 60.

њиве у Црном Лугу где се пекла цигла Врање (Златановић);⁶ уп. и *вурња* ‘пећ’ околина Ниша (РСА има из Власине, Пирота, Лужнице), затим ‘цигларска пећ’ Расина, *фурња* ‘пећ; пекара’ Врање, Лесковац (све Поповић 1953: 209). Полазећи од тога да гр. -v- не даје срп. -њ- већ -н-, он помишља на «аналошку измену под утицајем речи на -ња као што је *радња* ‘трговачки локал’», али ипак уводи у разматрање, као фонетски одговарајући облик, нгр. *φοῦρνιά* ‘количина дрва која одједном стане у пећ’, ‘количина хлеба из једне пећи’,⁷ мада се не одређује према семантичком прелазу на ‘пећ’. Правац нашег размислања одређује пример из Лесковца *Имам л е б а д е в е т в у р њ е*, којим је илустрована, очито архаична, употреба именице *вурња*, управо у оном значењу које она има у грчком. Може се претпоставити да је првобитно грецизам *фурња/вурња* коришћен, као формално дистинктиван, у опозицији према *фуруна/вуруна*, да означи садржај фуруне, пуну фуруну нечега (било дрва која се у њу убацују, било хлеб који из ње излази) наспрам фуруне саме. Али како српски језик не прави формалну разлику између основне именице и њеног метонимијског значења, тако се временом та дистинкција изгубила, па су *вуруна* и *вурња* постале синоними. Дакле, не само да потврда неке речи из једног дијалекта неупоредиво боље може да се протумачи уз помоћ што већег броја паралелених облика из других говора (што ће дигитална база без проблема обезбедити), већ је такође битно да у њега уђу, када год постоје, и п р и м е р и у п о т р е б е јер они у себи могу да носе битне информације, често садржане у семантичким нијансама, које записивачу на терену некад промакну приликом дефинисања значења.

2.9. *думаљ* т. ‘д у б о к и в и р у р е ц и’. ■ Можда иста реч као *темељ* (од гр. θεμέλιον, VASMER 141; Поповић 1953: 223; Скок 3: 456 s.vv. *temelj* немају овај облик нити значење). † На предложено извођење наводи (осим доминантне семантике дубине), с једне стране, потврда *думељ* ‘темељ, ослонац’: *Она држи думељ* у Скорици код Ражња (Ђокић 187), а са друге формално скоро једнака, а семантички сасвим блиска, именица *думељ* ‘удубљење у реци, на месту где је подлокана обала’ Врање (Златановић – иначе у истом извору постоји и изведеница стандардног грецизма, *темељак* ‘камен темељац’).⁸ Како не можемо да идентификујемо грчки предлогак који би

⁶ У тим говорима паралелно постоје и *вурџна* ‘фуруна’ (Пирот), *вурџна / фурџна* ‘пећ’: *Убава вурџна... Добра ми је фурџна* (Лесковац).

⁷ Даље и метафоричко ‘група, партија, генерација (свршених ученика) итд.’. Да је нгр. *φοῦρνιά* < *φοῦρνος* потврђује и Андриотис 405; са истом формалном дистинкцијом, коју српски језик не прави, уп. и нгр. *τήγανι* ‘тигањ’ → *τήγανιά* ‘количина хране испечене у тигању у једном наврату’.

⁸ Међутим, обе те паралеле су непоуздане, тј. свака понаособ, ван овде успостављеног троугла, може се тумачити и другачије. Тако се *думељ* из Скорице, независно од дефиниције ‘темељ, ослонац’ (која не мора бити поуздана!) с обзиром на пример: *Она држи думељ*, без проблема може изводити од турцизма *думен* ‘кормило’. Пример из Врања има добар пандан

био извор овом фонетском варијетету, као ни идентичан семантички помак основног облика у самом грчком, могућност да се овде ради о грецизму мора бити условна, уз претпоставку да је дошло до контаминације грецизма *темељ* неком другом речи (в. претходну напомену).

2.10. **ђавол* m. фиг. ‘онај који је вешт, виспрен, враголаст, враголан’; ‘несташлук, ђаволија’ + *ђаволица* f. + *ђаволче* n. + *ђаволес, -ста, -сто* adj. ‘враголаст’ + *ђавол(ис)ујем* impf. ‘изводим шале, враголије’. ■ Од гр. διάβολος, књиж. *ђаво*, VASMER 52–53; Поповић нема; Скок 1: 401–402; за чување финалног -л у Јабланици, в. Увод, стр. XIV, тачка 14. Деноминални глагол добија и експресивни инфикс -ис-, в. § 3.3.1.

2.11. *џла* узв. ‘ходи, дођи, уп. *јела*’ ■ Од нгр. *џла*, VASMER 56; Поповић нема; Скок 1: 488; ОС 30–31; в. и Влајић-Поповић 2013: 353, § 2.7.3.

2.12. **цљадо* n. ‘број хиљаду’ + *иљадарка* f. ‘новчаница од хиљаду апоена’, ‘новчана вредност од хиљаду апоена’ + *иљадим* impf., изр.: *да ти се иљади* ‘благослов за умножавање иметка’. ■ Од нгр. *χιλιάδα* < *χιλιάς*, књиж. *хиљада*, VASMER 63, Поповић нема; Скок 1: 666–667 има све ове облике у варијанти са иницијалним х-, укључујући деноминал код Вука.

2.13. *јаџорџа* f. ‘грожђе некалемљене винове лозе’. ■ Од нгр. *αγουρίδα* ‘незрело, кисело грожђе’ < *άγουρος* ‘не(до)зрео, зелен’, VASMER 68; Поповић 1953: 210; Скок 1: 666–667. Ова семантичка нијанса посведочена је и у другим говорима, где је дошло до помака значења од изворног ‘незрео, зелен’ → ‘дивљи’, очито на бази особине тог грожђа да је кисело, што је даље довело до ССА у метафоричко значење ‘тврдица’ (уп. и *јагорџа* ‘дивља, некалемљена лоза; незрело, кисело грожђе; тврдица’ Пирот (Живковић)), лексикографски већ регистроване у РСА: књиж./заст. *јагурида* ‘зелено, незрело грожђе; плод некалемљене лозе; тврдица’.⁹ Другачију ССА налазимо у Тимоку, где се на бази тамошње варијанте основног значења *јагурида* ‘ситно, незрело грожђе са врха чокота’, развило фигуративно ‘сиромашак, гоља’ (Динић). За целовиту слику о семантичком дијапазону не само варијација основног значења, већ и његових секундарних семантичких адаптација (поред једне вишестрано посведочене, у Тимоку се појавила и друга – а могуће је да постоји још нека), биће драгоцене да се сви речници и збирке обједине како би се на једном месту нашле све варијанте једне речи.

у, иначе нејасном, *думан* ‘врло дубока драга; извор’ из Лике (Скок 1: 456 s.v. *думача* ‘земља јаругаста, водом изрована’ из Вука, оставља обе именице без тумачења, исправно указујући на немогућност везе са турцизмом *думан* ‘густ дим’), али исто тако и у истозначном *думен* потврђеном у оближњој Моминој Клисура (РСА) које вероватно ипак јесте ССА турцизма у основном значењу ‘кормило’. Читав овај формално-семантички сплет изискује подробно проучавање другом приликом.

⁹ У етимолошкој литератури ово значење није познато Фасмеру и Скоку већ само Поповићу, в. и ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ 1996: 111.

2.14. ***јевџи́ика** f. ‘евтика’, *јевтича́в* adj., *јевтича́вка* f., *јевтича́вко* m. + *евџи́ика* f. ‘туберкулоза, уп. *јевтика*’ + *евтича́в* adj., *евтича́вка* f. (у клетвама): *Евтика да те увати*. ■ Од гр. ἐκτικός, отуд књиж. заст. *јектика*, поред дијал. *јехтика*, *октика*; VASMER 104 s.v. *oktika*; Поповић нема; Скок 1: 770.

2.15. ***јевџи́нија** f. ‘јефтиноћа’. ■ Локална варијанта стандардног *јефтиноћа*, изведенице на домаћем терену од придева *јефтин*, од нгр. εὐθηνός, VASMER 71; Поповић нема; Скок 1: 498–499 s.v. *evtino*.

2.16. ***комџи́** m. ‘комад, парче (обично х л е б а)’ + *комаче*, *комачѐнце* дем. + *комати́шем* impf. (*ис-*, *на-* pf.) ‘сечем, дробим у комаде (о хлебу)’. ■ Од нгр. коџи́ати ‘парче (уопште)’, VASMER 80; Поповић нема; Скок 2: 131–132; о архаичности семантичке специјализације на парче хлеба (што Фасмер и Скок не региструју), в. Влашић-Поповић 2011: 210. Чување оригиналног финалног *-т* познато и другим говорима (в. *ibid.*), док је у стандардном језику дошло до његовог озвучавања. Глагол је пре домаћи деноминал на *-исати* него од гр. κομμάτιζω.

2.17. **комџи́н** m. ‘димњак, оцак’. ■ Од гр. κάμινος, VASMER и Поповић немају; Скок 2: 133.

2.18. **кромџи́д** m. ‘црни лук’ [+ *кромџице* дем.: *Кромџи[д]це лани беше убаво родија*]. ■ Од нгр. кроџи́џди, VASMER 84; Поповић нема; Скок 2: 208.

2.19. **ку́кла** f. ‘лутка’ + *ку́кличе* n. ■ Од нгр. коу́кла, VASMER 85; Поповић 214; Скок 2: 226.

2.19.1. **кукџи́н** m. 1) ‘пољско страшило у људском лику’, 2) фиг. ‘човек који упорно стоји на једном месту, нетремице гледајући у некога или нешто’. ■ У крајњој линији од нгр. коу́кла (в. § 2.19.), као локална моциона творба, са семантичким помаком тј. ССА у ‘страшило’ према изгледу тог предмета а не (као у књижевном језику) према његовој функцији. Такав творбено-семантички развој нема паралела у другим референтним изворима, нити му се наша онамасиолошка паралела у синониму *лутак*. Исто тако јединствен је и даљи, метафорички, развој фигуративног значења.

2.20. ***лива́џика** f. дем. ‘ливада, ливадица’ + *лива́че* дем. ■ Од нгр. λιβάδι, VASMER 91; Поповић 1955: 112 s.v. *ливађе*; Скок 2: 310 – сви без ових деминутивних облика.

2.21. ***лиџи́чем** pf. (*из-*, *по-*) / *лиџи́јем* impf. 1) ‘липшем, угинем’, 2) фиг. ‘умрем’ ■ Од гр. ἔλειψα, аор. од λείπω ‘оставити’, књиж. *липсати*, VASMER 90; Поповић нема; Скок 2: 306; за фонетски развој *пч* < *пи*, уп. *пченица* < *пшеница* у истом говору.

2.21.1. **лиџи́цанка** f. ‘б о л е ш љ и в а женска особа слабог, нежног здравља’. ■ У крајњој линији од гр. ἔλειψα (в. § 2.21.), као локална изведеница са ССА, засад б е з п а р а л е л а у другим говорима.

2.22. *líīō* adv. ‘равно, глатко, без шара (о врсти плетења)’. ■ Од гр. λιτός ‘скроман, оскудан; прост, без украса’, тако Поповић 1953: 215 s.v. *lit* ‘ретко ткан’; VASMER нема; без етимологије Скок 2: 309 s.v. *litak* ‘женска хаљина поврх кошуље од врснога шајка’. Исто и буг. *литак*¹ (као и *литак*² ‘офуцан, похабан предмет’, од покр. *лит* ‘ретко ткан, непостављен, похабан’ < гр. λιτός ‘прост, гладак, истањен од дуге употребе’, в. БЕР 3: 429 s.v. *литак*¹).

2.22.1. *líīīm* impf. (o- pf.) ‘вукући ноге при ходу т а р е м опанке, чиним подлогу опанка г л а т к о м’. ■ Можда деадверб од *лит* (в. § 2.22, уп. буг. *лити се* ‘отрцава се, хаба се, заглупљује’, *залитявам, излитѐе*, ‘остари, излиже се’). Чињеница да ни срп. ни буг. глагол не садрже аорисно -с- (као *липсати, мирисати*) говори у прилог домаће творбе изведенице, мада ареал указује на грчко порекло основне речи; за исто тако реалну могућност идиоглотског порекла, уп. *лит* ‘гладак (о дрвету)’ Врање (Златановић), детаљније у ОС 50–51.

2.23. **мајарица* f. ‘велики кашаљ’ ■ У крајњој линији од гр. γομάρι, али овде вероватно није у питању ни моциони парњак нити прави помак значења основног гречизма *магарац* (о зоониму VASMER 93; Скок 2: 351–352; Поповић нема), већ универбизација синтагме *магарећи кашаљ* † (тако и *магаріца* Тимок, Лесковац, *магáрица / магáричка* Пирот), што етимолошка литература не региструје.

2.24. *mánīa*¹ f./m. ‘мангуп, обешешак’ ■ Од нгр. мáука ‘исто’;¹⁰ VASMER, Поповић, Скок¹¹ немају; уп. истоветно мак. дијал. *манга* ‘уличар, скитица’, књиж. ‘погрдно име за Циганина’; буг. *манга*¹ ‘уличар, хајмана’, даље и рум. *tangă* ‘беспосличар’, алб. *tangë* ‘исто’ (Аргировски 179, БЕР 3: 638). Слично и интензивирани облик буг. *какаманга* ‘препредењак, лопов’ (< гр. *како-мáука од како́с ‘лош, штетан’, тако БЕР 2: 151 – без нотирања пандана који чини срп. дијал. *какаманга* ‘затвор’ Пирот, Живковић).¹²

¹⁰ Грчка реч се, као и њен синонимни формални парњак мáукас (отуд наше *мангаи* – за творбу уп. мала́ка : мала́кас), изводи од лат. *tango* ‘трговац робљем’ (Андриотис 194), а не из турског (в. следећу напомену). С обзиром на мак. потврде, очито је иста реч и срп. *манга* ‘Циганин’ Алексинац, Врање; ‘пропалица, мангуп, одрпанац’ Лесковац; ‘мноштво људи’: *Шта се манга сабрало*, Зоруновац (све РСА).

¹¹ Упркос семантичкој и формалној блискости, ову реч не треба доводити у везу са стандардном *мангуп*, која је неспорни турцизам (в. Скок 2: 360 s.v. *măkup* ‘битанга’ (Вук) = *măngup* (Србија, псовка); дилема око крајњег порекла тур. *menküp* ‘пропалица; несрећник’ (< ар. *magjüb* ‘изгубљен’ или < ар. *mānkīb* ‘унесрећен’) за нас није битна, уп. ипак ŠKALIC 445, са овим другим тумачењем, у прилог чему говори *мангупхана* ‘дом за напуштену децу’, уп. и *мангалија* ‘мангуп, нерадник, скитница’ Макрешане (РСА). Дакле, сличност између гречизма и турцизма је случајна, а не последица генетске везе.

¹² Овамо изгледа ипак не припада хомоним *манга*² ‘штета, штетовање’ посведочен једино у изразу *Отиде све у мангу* ‘све попаде, оде дођавола’ (исто и у Врању, само са другом лексикографски успостављеном дефиницијом: ‘несрећа, пропаст’), као ни глагол који је вероватно у вези с тим, *мангошем се* pf. ‘денем се, нестанем, ишчезнем’: *Не знам куде се*

2.25. **меріишем* impf. (*на-, по-, у-* pf.) ‘одајем мириш’, ‘удишем ваздух да бих осетио мириш’; ‘симпатишем’ + *умеріишем* ‘испуним миришом, намиришем’. ■ Од гр. аор. ἐμίρισα < μίριζω, књиж. *мирисати*, VASMER 99; Поповић нема; Скок 2: 428–429 s.v. *mîr* бележи и *-e-* вокализам првог слога из Славоније.

2.26. *мусіаће* / *мустáћи* m. pl. ‘бркови’ + *мустакéља* f. ‘жена с брцима, брката жена’. ■ Од нгр. муштáки, тако Поповић 1953: 216–217; Скок 2: 488; VASMER 102 s.v. *mustake*; даје итал. етимон за савремену дијал. реч, грчки за старосрпску. † За изведеницу *мустакеља* уп. ‘исто’ (као и ‘мушкарац са лепим, великим брковима’ = *мустаклија*) Лесковац (Митровић); за различите ССА, в. и VLALIĆ-POPOVIĆ 1996: 113–114.

2.27. *орáшћим* impf. (*за-, из-, на-, по-* pf.) ‘говорим, причам, разговарам’ + *оратá* f. ‘разговор’ + *оратліја* m., *оратліка* f., *оратлів* adj. ■ Од нгр. χωρατεύω ‘шалити се’, тако Поповић 1953: 217; VASMER нема; Скок 1: 679 s.v. (*h*)oro нема ово него гр. χωρατᾶς ‘игра, шала’ > *áрата* (Вук, НПр) ‘веселје, весела забава’ (за то в. ЕРСЈ 1: 187); са истим семантичким помаком према гр. изворном значењу и буг. хоратувам ‘говорим’, мак. дијал. хоратува ‘исто’ (Филипова-Бајрова 171, Аргировски 285).

2.28. **óро* m. ‘народно коло, плес’. ■ Од нгр. хорós, VASMER 64 s.v. *horo* / *oro*; Поповић нема; Скок 1: 679 s.v. (*h*)oro.

2.29. **пáламíга* f. ‘коровска биљка, осјак’. ■ Од нгр. παλαμίδι или παλαμίδι, књиж. *палáмида* ‘serratala argvensis’ (Вук), VASMER 107; Поповић 1953: 217; Скок 2: 591 s.v. *palamida*¹; в. и БЕР 5: 19–20 s.v. *паламíда*¹.

2.30. *пáлáнса* f. ‘кантар’. ■ Од нгр. παλάντζα, VASMER, Поповић немају; Скок 1: 186 s.v. *bolanča* нема ово; за балкански ареал грецизма уп. буг. *палáндза* ‘вага (са тасовима)’, ‘ручни кантар, велики кантар’, даље и арум. *palándzǎ*, тур. дијал. *palanča* ‘исто’, све од нгр. παλάντζα < венец. *balansa* (БЕР 5: 21). † Другде у ји. Србији: *пáлáнса* ‘кантар’ Пирот (Живковић), Лесковац (Митровић), *Палáндза* ‘мушкарац из рода Паландзини’ Врање (Златановић).

2.31. *пáнкáлóз* m. ‘особа која стално негодује, гунђало’. ■ Од гр. ΛΙ Πάγκαλος, тако VASMER 108; Скок 2: 598 s.v. *rangàloz* ‘скитница, беспосличар, мангуп, варалица’ = *бангалоз* без икаквог објашњења; за прецизније тумачење од апелативног πάγκαλος ‘прелеп’, са паралелом у буг. *хубостник* < *хубост* в. БЕР 5: 12. Значење у Јабланици умерено у односу на преовлађујуће ‘гоља, пробисвет’ (Вук, Елезовић); фонетика (а можда и семантика!) пре под утицајем домаћег *пњџам* ‘гунђам, чантрам’, него одраз верности оригиналу.

2.32. **пáрасіџс* m. ‘помен за покојника, парастос’. ■ Од гр. παράστασις, књиж. *парáстос*, VASMER 111; Поповић нема; Скок 2: 607.

2.33. **пáрóкíја* f. ‘парохија’. ■ Од гр. παροκία, књиж. *парохија*, VASMER и Поповић немају; Скок 2: 610 s.v. *pàrōh*; в. и Влајић-Поповић 2013: 249, § 2.5.2.

мангоса онај човек, куда да га тражим – али то је проблем за себе и за другу прилику.

2.34. ***иаскурица** f. ‘обредни хлепчић, поскурица’. ■ Од сргр. просфора, књиж. *пѣскуп(иц)а*, такође *прѣскура*, *прѣсфора* (Вук), *просфура*, VASMER 124 s.v. *prosfora*; Поповић 1953: 221; Скок 3: 51 s.v. *prosfor*.

2.35. ***иџма** f. ‘отворено непријатељство, мржња’. ■ Од гр. πείσμα, књиж. *пџма*, VASMER 117–118; Поповић 1953: 220; Скок 2: 669.

2.36. ***иџрумче** n. дем. ‘подрум’ ■ Од гр. ύποδρόμιον, књиж. *подрум*, ретко овај деминутив, VASMER 119; Поповић нема; Скок 1: 443a s.v. *drom*; уп. и следећу реч.

2.36.1. **иџрумче** n. ‘камилица’. ■ Сасвим је неизвесно да ли – а ако и јесте, онда на који начин – ова реч има везе са *подрум*. Акценатска дистинкција у односу на претхони хомоним, као банални деминутив (в. § 2.36), није јасна али је очито битна. Треба имати у виду варијанту тог фитонима *подрумиче*, са истог терена,¹³ која овој потврди укида статус хапакса, истовремено отварајући перспективу везе са другде распрострањеним називима исте биљке, уп. Скок 3: 105 s.v. *raman*² (без облика на *под-*), такође БЕР 6: 316–317 s.v. *роман*.

2.37. ***иџи** m. ‘срце од лубенице’. ■ Према нашем увиду у расположиве изворе, ово је хапаксна ССА према стандардном *поп* ‘свештеник’ (в. § 2.37.1.).

2.37.1. ***иџиџиџина** пеј., *попиџите* пеј., *попче*² дем./хипокор. ‘поп, свештено лице’ ■ Од гр. παπ(π)ῖς, књиж. *поп*, тако Скок 3: 8–9; VASMER 109, 121 s.vv. *paraz*, *poradija* не наводи *поп* (за вероватноћу да га није ни сматрао грецизмом, в. Влајић-Поповић 2013, § 2.2.2.); Поповић нема.

2.37.2. **иџика** f. ‘гумени опанак’, *пџиче*¹ дем. ■ Вероватно у крајњој линији од гр. παπ(π)ῖς, ‘поп’ (в. § 2.37.1.). Ако је тако, јединствени помак значења, маркантан ССА, у овој изведеници се заснива на поређењу боје гуменог (за разлику од кожног) опанка са поповском црном мантијом – мада деривацији са таквом мотивацијом, по правилу, подлеже блискозначна именица *калуђер* (или њене изведенице): ‘клип кукуруза са црнкастим зрнима, жито заражено снетом; врста гљиве; перуника; врста озиме крушке; врста винове лозе; црно офарбано ускршње јаје; риба грмуша црноглавка’ итд. (РСА).

2.38. ***иџаџика** f. ‘попадија’. ■ Од гр. παλαδιά, књиж. *попадија*, VASMER 121; Поповић 1953: 220 s.v. *попадица* ‘врста цвета’; Скок 3: 8–9 s.v. *por* – сви без овог облика.

2.39. **иџиџа** f. ‘врата на дворишту, капија’. ■ Од сргр./нгр. πόρτα, књиж. *порта* ‘црквено двориште’, заст. ‘двор турског султана’, VASMER 121; Поповић нема; Скок 3: 12–13.

2.40. ***иџраз** m. ‘празилук, порилук’. ■ Од нгр. πράσον, VASMER 122 s.v. *präs*; Поповић 1953: 220; Скок 3: 23 s.v. *präs*.

¹³ Забележио приносник из Врања и околине, проф. Миловоје Симић, за *Ботанички речник Драгутина Симоновића* (Београд 1959, 293–294) – тако и *рум*, *румањ*, као и *рмањ*, *роман*, *романика*, *рамуника* итд., све s.v. *Matricaria chamomilla*.

2.41. **сѡтоња* т. ‘онај који није у стању да исправно, здраво расуђује, који слепо спроводи нечије намере, наређења, који је заслепљен, залуђен’ + *сотоњес* ‘заслепљен, залуђен’. ■ У крајњој линији од гр. σατανᾶς, као и књиж. *сатана*, заст. и дијал. *сотона*, VASMER 135; Поповић нема; Скок 3: 206–207 s.v. *satan* (тамо и деноминал *пресотонити* рф. ‘завести’ код Беле и Зореа). Нико не региструје овај необичан семантички помак који подразумева инверзију субјекта и објекта: јабланички *сотоња* није онај који активно заводи (како то чини сотона), већ који је пасивно заведен. Као да је именица настала од придева, а он од глагола у (медио)пасивном а не активном значењу.

2.42. *[*стѡсѡити*] *пошѡстѡишем*, *потстасѡја* 3. sg. рф. ‘надође, нарасте, набуја (о тесту, хлебу)’. ■ Од гр. аор. ἔφθασα < φθάνω ‘доћи, приспети, стићи’, као и књиж. *стасати* ‘достичи зрелост, одрасти’, ређе ‘доћи, стићи, приспети (нарочито за жетву)’; овако Поповић 1953: 222 са коментаром да је облик настао укрштањем са домаћом речју *стас* ‘раст’, па је *стасати* схваћено као ‘постати нормалног раста’; Скок 3: 328–329 доноси и значење ‘ускиснути (о тесту)’ за непрефигирано *стасати* (иначе ‘приспети’, ‘одрасти (о деци)’, ‘дозрети (о воћу)’), са вероватно независним објашњењем замене почетног гр. φ- нашим с- под утицајем *стас*, *стати*. VASMER нема. Облик из Јабланице вредан је пажње само због префикса који вероватно потиче од блискозначног домаћег глагола *потквасити*. † Иначе, у околним говорима јавља се – управо у овом значењу – непрефигирани облик *твасати*: *твасује* ‘доспевати, нарастати (о тесту)’, *тваше* ‘ускиснути, нарасти (о тесту)’ Пирот (Живковић),¹⁴ док за семантику ближу изворној грчкој – он садржи префикс с-: *ствашем* ‘стићи, постићи, свршити посао’: Једва ствасавам Пирот (Живковић); *ствасује* impf. ‘стасава, стиже да посвршава послове’, *стваше* рф. ‘исто’ Тимок (Динић), али такође ‘сазри’: Ствасал ми квасец ... И чрешње веч ствасале.¹⁵

2.43. **ѡамбѡс* т. [‘амбис’] (само у клетви): *У тамбис ти коске пропале!*. ■ Од гр. ἄμβισος, књиж. *амбис*, VASMER 42; Поповић 1953: 203; Скок 1: 3 s.v. *abis*; ЕРСЈ 1: 147 s.v. *амбис* доноси исти облик из Лесковца. Немотивисано иницијално т- може потицати од сливања (контраховања?) синтагме *тај амбис*.¹⁶ За још Миклошичев коментар уметнутог -м-, в. Влајић-Поповић 2013: 352, § 2.7.1.

¹⁴ За разлику од стандардног *стасати*, облик *твасује* фонетски сасвим одговара оригиналу, само са спроведеном метатезом тв- : вт- < фт- (са деаспирацијом θ) < φθ-. Могућ је био и след **фстасати* > **втасати* > *твасати* impf. > *с-твасати* рф. > *стасати*.

¹⁵ За ономастиологију ‘доспети, стићи’: ‘сазрети, одрасти’, уп. чеш. *dospělý* ‘одрастао, пунолетан’.

¹⁶ За појаве хаплогизације у Јабланици, типа *ква* = *каква*, *ићу* = *ита ћу* и сл., в. Увод, стр. XIV, тачка 9. Ако је ова претпоставка тачна, онда би још загонетнији облик *ѡамбѡс* (такође из Лесковца, в. ЕРСЈ 1: 147), можда могао бити од **коѡа амбис* ‘велики амбис’, са преосмишљењем у *ко ѡамбис* > *ѡамбис*.

2.44. ***тамџан** m. ‘тамјан’. ■ Од гр. θυμίαμα, књиж. *тамјан*, VASMER 140; Поповић нема; Скок 3: 441.

2.45. **тигањџа** f. ‘пециво од разређеног теста, испечено на уљу у тигању, [уштипак]’ + *тигањџка* дем. ■ Од нгр. τηγανίτα ‘палачинка’, VASMER 142 s.vv. *tiganj*, **tiganisati* и Скок 3: 467 s.v. *tiganj* немају ово; Поповић 1953: 223 доноси *тигањџа* ‘уштипак’ Бољевац, ‘неко јело’ Косово, са тумачењем да је то домаћа изведеница од грецизма *тигањ*. Међутим, именица је у целини преузета из грчког, где је настао дериват основне речи: нгр. τηγανίτα ‘палачинка’ < τηγάνι ‘тигањ’ (X–M). Исто и мак. *тиганица* ‘кувано тесто’, ‘врста крофне’ (Аргировски 270 s.v. *тиган*, мада са сопственим, исправним етимомом). Дакле, ово никако није ССА грецизма у оквиру српског језика. Са друге стране, *тигањка* ‘тас на ваги’ Расина (СЕЗБ 52: 104, према Поповић 1. с.) то јесте – стога остаје претпоставка да овај помак неће остати хапакс након што се комплетира дигитална лексикографска база српских народних говора.

2.46. **тривон** m. ‘краћа тестера’. ■ Од гр. πρίονι ‘тестера’, пучком етимологијом наслоњено на синоним *тестера* или на *трти*, *трљати* – тако Поповић 1953: 224; VASMER, Скок немају; уп. буг. *тридн*, *тривдн* (Филипова-Байрова 164 са истим тумачењем фонетске разлике), мак. дијал. *трион* (из Ђевђелије, Поповић 1. с.), док блиско оригиналу стоје стсл. *прнонь*, мак. дијал. *прион* (Аргировски 227).

2.47. **троњ** m. ‘уредно наслагана одећа, постељина и сл. на широј дасци постављеној на камену или цигли’: *Несмо имали шифоњери ко сьг, него туримо дьску ... и правимо троњ*; експр. 2) ‘велика задњица, стражњица’. ■ Од нгр. θρόνι < θρόνος ‘столица; фотеља’ (отуд књиж. *трон* ‘престо’), као балканизам распрострањено у значењу ‘кревет’, тако VASMER 145; Поповић 1953: 224; Скок 3: 506, или ‘дрвена конструкција налик кревету’¹⁷ тако и у оближњим говорима: ‘груб, дрвени кревет; гвоздени кревет’ Врање (Златановић), *троњ* ‘лежај’, поред *трон* ‘пречага за ветрење постељине’ Лесковац (Митровић). Међутим, померено (метонимијско) значење из Јабланице ‘оно што иде на кревет и сл.’¹⁸ етимолошка литература – као ни дијалекатска – не бележи: † У суседним говорима налазимо само једном *троњ* ‘место са наслаганом одећом и постељином које служи уместо ормана’ Лесковац (Митровић). Засад б е з п а р а л е л а остаје ССА (која би се могла сматрати и терцијарном адаптацијом, в. Ђилровић 67), метафоричко значење ‘велика стражњица’.

2.48. **тугла** f. ‘непечена цигла од мешавине земље и уситњене сламе’. ■ Од српг. тоџлов, VASMER 145 s.v. *tugla*; Скок 3: 517 s.v. *tub*; Скок 3: 467–

¹⁷ Нпр. мак. *троњ* ‘издигнут део на колима, на поду, на санкама’, ‘носила за мртваца’, ‘дрвена потпора за лозу’ итд. (Аргировски 276–277), уп и рум. *трон* ‘сандук за девојачку спрему’ (ibid.).

¹⁸ За исту семантичку типологију, уп. *кревет* ‘постељина’ у РСГВ, Влајић-Поповић 2011: 205.

468 s.v. *tigla*, за коментар фонетизма в. Влалић-Поповић 2013 § 2.8.64, нап. 104 (такође и локални пар *рòгла* : *рòвла*). За варијанте посредоване турцизмом в. ПЕТРОВИЋ 282 s.v. *ту́лга*.

2.49. *ћилѐр* т. ‘просторија у којој се држи зимница, остава’. ■ Од нгр. κελλάρι, VASMER 50; Поповић нема; Скок 2: 80 s.v. *kiljër*. За варијанте посредоване турцизмом в. ПЕТРОВИЋ 289.

2.50. *цивун* т. ‘(код воденице) доњи, уметнути цилиндар бадња који сужава и појачава водени млаз који покреће воденично коло’ + *цивунче* дем. ■ Од нгр. σίφουни ‘воденични жлеб’ (значење према X–M) < σίφον (можда контаминацијом са домаћом именицом *цев*), тако Поповић 1953: 205–206; слично Скок 3: 394 s.v. *Šipnata*; VASMER нема.

3.0. Од укупно 50 основних грецизама (овде се не убраја њихових 10 дистинктивних изведеница) регистрованих у РГЈК, више од половине припадају фонду к њ и ж е в н о г језика, али само 7 их је обликом и значењем једнако стандардним речима (*андрмоље*, *аратос*, *оро*, *паламида*, *пизма*, *пòдрумче*, *праз*), њих 11, задржавши значење, показује незнатну фонетску варијацију (*артија* / *ратија*, *ђавол*, *иљадо*, *јевтика*, *комат*, *липчем*, *меришем*, *парастас*, *парокија*, *паскурица*, *тамњан*), само 1 битну фонетску разлику (*тамбис*), њих 5 малу творбену варијацију (*јефтинија*, *ливатка*, *попетина* / *попиште*, *попадика*, *потсташем*), 1 семантичку нијансу (*амин*), 5 (сасвим) нову семантику (*лицанка*, *подрумче*, *поп*, *попка*, *сотоња*), а само 1 је формално-семантички преображен до непрепознатљивости (*думељ*). Међу грецизмима из Јабланице у статусу д и ј а л е к т и з м а, њих 16 имају облик и значење исто као у другим народним говорима, што је у литератури већ верификовано везивањем за одређене етимоне (*аран* – са изведеницама, *велија*, *вунија*, *ела*, *комин*, *кромид*, *кукла*, *лито*, *манга*¹, *мустаће*, *оратим*, *порта*, *тривон*, *тугла*, *ћилер*, *цивун*), 2 се разликују у фонетској нијанси (*јагорида*, *панкалоз*), затим (игром случаја иста) 2 се одликују семантичком нијансом (*јагорида*, *панкалоз*), 1 сасвим новом семантиком основне речи (*троњ*), 4 јединственом мада баналном творбеном варијацијом (*арлија*, *оарним*, *мустакеља*, *потсташем*), 1 показује творбено-семантичку варијацију (*куклан*), а 1 творбени развој до сасвим нове речи (*литим*); 3 одреднице садрже битан коментар којим се е т и м о н уводи, прецизира или коригује (*паланса*, *вурња*, *тигањица*). Иако овде спроведена подела на стандардне и дијалекатске грецизме није од суштинског значаја за класификацију врста отклоне од већ познатог, ипак се у оквиру ње указују занимљиве разлике у типовима тих варијаната.

3.1. Иако најмање бројне, највећи допринос чине одреднице у којима се разматра сам е т и м о н – било да се први пут препознаје (*думељ*), било претпоставља код хапакса (*литим*, *мангошем се*; *попка*), или тек прецизира (*вурња*, *тиганица*).

3.2. Нешто мање значајне, али пак бројније, јесу речи код којих се открива нова с е м а н т и к а – основне речи или изведенице – било са већим помаком значења (*поп, троњ; подрумче, попка; куклан, липцанка*), било само са нијансом разлике (*амин, јагорида, панкалоз*).

3.3. Углавном нису вредне пажње појаве варирања т в о р б е (нпр. *јефтинија, попадика* – чак и у случајевима пуке употребе локално фреквентних суфикса типа *арлија, мустакеља, попиште*), осим код творбено-семантичких новитета (*куклан, липцанка*).

3.3.1. Засебну скупину чине глаголи, по правилу домаћег порекла, који се експресивизирају додавањем грчког инфикса *-(и/о)с-*: *земљошем се, ђаволисујем, пустошем, ракљошем, скапошем, таткосујем*, вероватно и *издропсам*.

3.4. Осим у пар случајева, нпр. *комат* чији је лик ближи изворном грчком фонетизму, или *тамбис* са тајанственим иницијалним денталом, већина примера ф о н е т с к и х различитости у односу на стандардне и/ли другде у дијалектима регистроване облике – иако методолошки умесни¹⁹ – овде ће изостати јер су за етимологију небитни: отпадање почетног *х-* (*артија, иљадо*), варијанте *јагорида / јагурида, панкалоз* (чији лик може бити и само одраз различите графије), *парокија, паскурица* итд., свакако ће бити евидентирани у некој будућој студији, која ће обухватити све потврде грецизама из српских народних говора, регистроване у очекиваној дигиталној лексикографској бази, овде нису били предмет посебне пажње.

4. Спроведена анализа показала је да, иако грецизми иду у ред најбоље проучених позајмљеница у српском језику, подаци из новообјављених дијалектаских речника и даље могу донети нешто ново. Независно од врсте и степена отклона који грецизми из Јабланице показују у односу на оно што је у литератури већ верификовано стање њихове етимолошке обрађености, свака од овде уочених разлика у односу на досадашње познавање тих речи представља одређени помак у целовитом етимолошком тумачењу ових педесетак грецизама – у српском језику и на Балкану уопште. За бољи и већи учинак на том пољу, убудуће ће бити неопходна дигитална база дијалектаске лексикографије.

¹⁹ Уосталом, Фасмер се помно позабавио фонетиком грецизама (VASMER 18–33), а преглед је направљен и за оне у РСГВ (в. Влајић-Поповић 2011: 207–208).

Литература

- Аргировски, Мито – *Грцизмите во македонскот јазик*, Скопје 1998.
- БЕР – *Български етимологичен речник*, София 1971–.
- Влашић-Поповић, Јасна 2009 – Грцизми у српском језику (осврт на досадашња и поглед на будућа истраживања), *Јужнословенски филолог* LXV, Београд, 375–403. www.sanu.ac.rs/Izdanja/Prilozi/JuznoslovenskiFilologLXV.pdf
- Влашић-Поповић, Јасна 2011 – Грцизми у српским народним говорима (на територији Војводине), *Јужнословенски филолог* LXVII, Београд, 197–216.
- Влашић-Поповић, Јасна 2013 – Миклошич и позајмленице – о грцизмима, Ј. Грковић-Мејдор, А. Лома (ур.) *Miklosichiana bicentennialia. Зборник у част 200 година од рођења Ф. Миклошича*, Београд, 343–367. (www.sanu.ac.rs/Izdanja/Elizdanja/PosebnaIzdanja674.pdf)
- Динић, Јакша – *Тимочки дијалекатски речник*, Београд 2008.
- Токић, Томислав – *Вито перо жерово* (народне умотворине села Скорице), Ражањ 2005.
- ЕРСЈ – *Етимолошки речник српског језика*, 1– Београд 2003–.
- Живковић, Новица – *Пиротски речник*, Пирот 1987.
- Златановић, Момчило – *Речник говора јужне Србије*, Врање 1998.
- Митровић, Брана – *Речник лесковачког говора*, Лесковац 1984.
- ОС – *Огледна свеска*, Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ, Београд 1998. (= *Библиотека Јужнословенског филолога*, н.с. 15).
- Петровић, Снежана – *Турцизми у српском призренском говору*: на материјалу из рукописне збирке Димитрија Чемерићића (= *Монографије Института за српски језик САНУ* ; 16), Београд 2012.
- Поповић, Иван 1953 – Новогрчке и средњегрчке позајмице у савременом српскохрватском језику, *Зборник радова С.А.Н.* XXVI, Византолошки институт, књ. 2, Београд 199–233.
- Поповић Иван 1955 – Грчко-српске лингвистичке студије II. Грчке позајмице у савременом српскохрватском језику, *Зборник радова С.А.Н.* XLIV, Византолошки институт, књ. 3, Београд, 111-115; Грчко-српске студије III. Проблем хронологије византских и новогрчких позајмица у савременом српскохрватском језику, *ibid.* 117–157.
- РГЈК – Радмила Жугић, *Речник говора јабланичког краја* (= *Српски дијалектолошки зборник* 52), Београд 2005.
- РСА – *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–, Београд 1959–.
- РСГВ – *Речник српских говора Војводине*, 1–10. Нови Сад 2000–2010.
- Филипова-Байрова, Марија – *Грџки зајетки в съвремения български език*, София 1969.
- Х–М – Хориков, И. П. / Малев, М. Г., *Новогреческо русский словарь*, Москва 1980.

* * *

- FILIPOVIĆ, Rudolf – *Teorija jezika u kontaktu*, Zagreb 1986.
SKOK, Petar – *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb 1971–1974.
ŠKALJIĆ, Abdulah – *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo ²1966.
VASMER, Max – *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*, Berlin 1944. (= Abhandlungen der Preußischen Akademie der Wissenschaften, Jg. 1944, Phil.-hist. Klasse, Nr. 3).
VLAJIĆ-POPOVIĆ, Jasna 1996 – Semantic Evolution of Some Greek Loans in Serbo-Croatian, *Zeitschrift für Balkanologie* 32/1, Wiesbaden, 109–116.

* * *

- АНДРИОТИС – Ανδριώτης, Ν.Π., Ἑτυμολογικό λεξικό τῆς κοινῆς νεολληνικῆς, Θεσσαλονίκη ²1967.
AKNE – Λεξικό τῆς κοινῆς νεολληνικῆς, Θεσσαλονίκη 2001.

Jasna B. Vlajić-Popović

SERBIAN ETYMOLOGY WHILE AWAITING THE *DIGITAL LEXICOGRAPHIC BASE* OF SERBIAN VERNACULARS – THE CASE OF GRECISMS IN JABLANICA

The paper points to the fact that since the ambitiously envisioned – yet stagnating at the moment – digital lexicographic base of Serbian vernaculars is not yet at our disposal, etymological studies of dialectal lexicon still have to be conducted in the old fashion, by reading individual dialectal dictionaries from A to Z. For this occasion, the dictionary of the region of Jablanica (*Речник говора јабланичког краја*, РГЈК) is analyzed, namely the corpus of Greek loanwords in it. Due to the differential character of this dictionary, it features only fifty basic words (plus ten distinguished derivatives, yet disregarding the insignificant ones like nominal diminutives or prefixed verbs). Entries are organized in the alphabetical order and each word is compared with respective standard or dialectal Grecism in Serbian, with a reference to the way it is treated in etymological manuals – provided it is mentioned in them. Discussed in detail are over a dozen words, distinguished from the already known Grecisms for some novelty, be it related to the etymon proper (*vurnja*, *dumelj*, *tiganica*), significant semantic shift (*pop*, *tronj*), specific word-formation – typically followed by a certain new semantic development (*kuklan*, *lipcanka*; *litim*), or a noteworthy phonetic difference (*komat*, *tambis*). It is concluded that although Grecisms are about the best investigated class of loanwords in Serbian, the search for hitherto unrecorded words or meanings indigenous to some vernaculars should not be discontinued, since new finds can still be discovered.

Keywords: Serbian language, dialectal lexicon, semantics, etymology, Grecism.